

75 JAAR VRIJHEID - terugblik en bezinning

Een bange tijd

75 jaar geleden kwam een eind aan de onvrijheid van vijf jaar bezetting.

Als schooljongen heb ik de oorlog meegemaakt, nog jong, toch niet zonder voorgoed ingeprinte indrukken. Ik woonde in Vlaardingen.

Over alles lag een grauwsliuer. De vreugde was weg. De vrijheid verdwenen.

Telkens klonken de sirenes: luchtalarm. De schuilkelder in! Er was schrik als in je omgeving een bom insloeg. Ramen moesten verduisterd. Later kwam de spertijd: na 8 uur 's avonds niet meer buiten. Binnen blijven. Op straffe van arrestatie.

Joodse burens waren ineens weg. Waarheen?

Soms hield de bezetter razzia's: jacht op mannen om ze naar Duitsland te sturen om daar te werken, veelal in de oorlogsindustrie.

Levensmiddelen en kleding waren op de bon, er kwamen steeds meer voedseltekorten, distributie, de gaarkeuken, later op straat bedelaars om brood, de Hongerwinter en de hongertochten. Collaboratie, zwarte handel.

Ook in Ede was sprake van beknotting van vrijheid, verraad van joodse dorpsgenoten en onderduikers, verwoestende inslag van bommen tegen het eind van de oorlog, in Ede Zuid, ook op de katholieke kerk hier. Er vielen 69 slachtoffers. De tegenslag van Operatie Market Garden is een diepe kerf in de oorlogshistorie van Ede en onze regio.

Dit alles werd veroorzaakt door ons Duitse burens, opgezweept door zijn Führer, tot het uiterste bewapend.

Bedenken wij wel dat de tweede wereldoorlog zijn inspiratie vond in een verderfelijke *ideologie*. Het nationaal socialisme, kortweg het nazisme.

Deze racistische ideologie ging uit van *een scherp onderscheid tussen mensen en volken*. Het superieure ras was dat van de blonde Noord - Europeanen, de zogeheten 'Ariërs'. Alle andere volken waren van lager ras en onderaan de ladder waren dat de Joden.

Untermenschen. Het schuim van de mensheid. Een gevaarlijk volk, dat dan ook moest worden vernietigd.

Deze visie leidde uiteindelijk tot de Endlösung: de vergassing van miljoenen joodse mensen in Auschwitz, Majdanek en Sobibor, maar ook andere concentratiekampen. Wie zich verzette, en meniggen deed dat, kon worden verraden en werd in die kampen tewerkgesteld en vaak doodgemarteld.

Of standrechtelijk geëxecuteerd.

Ik teken deze situatie in wat houtskoollijnen en trefwoorden. 'Opdat wij niet vergeten'.

Vergeten *waaruit* we 75 jaar geleden zijn bevrijd.

Bevrijding

De bevrijding kwam. In Ede op 17 april, definitief op 5 mei 1945. Toen ook in Vlaardingen. Ook daaraan heb ik levendige herinneringen: de voedseldroppings, de intocht van de bevrijders, de uitbundigheid van de vieringen, de vlaggen, de driekleur, Oranje terug. Maar eveneens: bijltjesdag, het kaalscheren van de moffenmeiden, het langzaam tot ons doordringen van de verschrikkingen in de moordkampen, de offers van de bevrijders, de totale ineenstorting van Duitsland. Chaos in Europa, miljoenen mensen op drift.

Heraclitus zei het al 500 v.Chr.: *oorlog is de vader van alle dingen*. WOII was in feite de vader van de Europese eenwording, die we als een groot goed mogen zien, gelet op het verleden van twee oorlogen binnen ons continent, die Europa verscheurd hebben. De stemming was: dat nooit meer!

In de kerken werd God gedankt voor de bevrijding. Ook in de Nieuwe Kerk te Ede, die kort voor de oorlog gebouwd was. En gezongen! Vooral de psalmen bieden stof tot lofprijzing, liederen waarin immers veel vijanden voorkomen, uit wier handen de God van Israël zijn volk bevrijdde.

De psalmen komen van de Joden. Geen volk had en heeft zoveel vijanden. Hoe dat komt? Ik denk dat de God van Israël het wezenlijke mikpunt was en is van het antisemitisme. Heidenen moeten Hem niet... en zijn volk ook niet.

Vrijheid

Wij gedenken onze bevrijding, maar we overzien ook 75 jaren vrijheid nadien. Hoe hebben wij in ons land die 75 jaren geleefd? De kernvraag is dan: *is dat accentueren van de verschillen tussen de mensen en volken verdwenen?* Worden er ook nu ingrijpende scheidingen in stand gehouden en gecultiveerd? Is het antisemitisme de wereld uit? En worden de grenzen van onze vrijheid gerespecteerd, of 'moet alles kunnen'?

De vraag stellen is haar beantwoorden. We zien het om ons heen in een wereld die steeds meer dichtbij gekomen is. Het doorgeschoten individualisme verengt onze verantwoordelijkheid tot ons eigen kringetje en is fnuikend voor gezamenlijkheid, eenheid, saamhorigheid, naastenliefde. Hetzelfde geldt voor het doorgeschoten nationalisme. Ik voor mij ben bezorgd. *Het kwaad is niet weg.*

Men oppert wel eens, ziende op het lijden: 'Kon God dat niet verhoeden?' Het antwoord moet wel zijn: De HEER heeft ons mensen een vrije wil gegeven en geeft ons veel ruimte om rechtvaardig te leven, als mensen en als volken. In een wereld vol onrecht en geweld zien wij hoe ver het mensdom verwijderd is van het recht en de liefde die verwacht mogen worden van verantwoordelijke mensen. Nogmaals: het kwaad is niet weg.

Als volgelingen van Jezus Christus worden wij opgeroepen en gemaand in Zijn Geest te leven en altijd het recht te zoeken voor rechtelozen, armen, geknechten en gevluchten. Daar in geloof en geweten consequent in te zijn.

De bevrijding en de driekwart eeuw vrijheid roepen ons ook op tot *dankbaarheid* en *lofprijzing*. In het gelovige besef dat al het goede van God komt.

En wat is voor het geloof het perspectief?

Daarvoor citeer ik eerst Jesaja, profeet in de ballingschap, die het zo profeteerde:

'... vanuit Jeruzalem spreekt de HEER. Hij zal rechtspreken tussen de volken, over machtige naties een oordeel vellen. Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegijzers en hun speren tot snoeimessen. Geen volk zal nog het zwaard trekken tegen een ander volk, geen mens zal meer weten wat oorlog is. Nakomelingen van Jakob, kom mee, laten wij leven in het licht van de HEER.'

Dit is wat Jezus nabij brengt: het koninkrijk van God. Dat verwachten wij. Daar leven wij heen.

[In verkorte vorm gepubliceerd in Wijk A4 Nieuwe kerkgemeente Ede mei 2020. A.Romein]